

TÍZÉVES A GÖMÖRI MÚZEUM

UJVÁRY ZOLTÁN

Egy intézmény életében tíz év nem nagy idő, azonban a Gömöri Múzeum történetében ez jelentős időszaknak tekinthető.

Most, amikor új kiállítással mutatkozik be a nagyközönség előtt, visszatekintünk nemcsak az eltelt tíz évre, hanem az azt megelőző időszakra is, a múzeum létrejöttének hosszú – és nyugodtan mondhatom – igen nehéz periódusára.

A Gömöri Múzeum létrehozásának gondolatát még a hetvenes években felvettem. A tervet a város országgyűlési képviselője, a termelőszövetkezet elnöke, Farkas Pál magáévá tette és minden lehetőséget megadott arra, hogy elkezdődjön a múzeum tárgyainak az összegyűjtése.

Amikor hozzáfogtunk a Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Tanszékének munkatársaival és hallgatóival Gömör néprajzi kutatásához, gyűjtőútjaink során arra törekedtünk, hogy tárgyakat is szerezzünk a leendő múzeum megalapításához.

Szabadfalvi József, megyei múzeumigazgató és munkatársa, Veres László szintén felkarolták a múzeum szervezésének a gondolatát és hozzájárultak ahhoz, hogy az itt létesítendő múzeum a megyei múzeumi hálózatba beépüljön.

Hosszú időn át az épület biztosítása okozott gondot. Szerettük volna a volt járásbíróóság épületét vagy a kastély megfelelő termeit kiállítási célra megszerezni. Végül ebben az épületben lévő ktsz kiköltözött és az akkori tanács az épületet a múzeum céljára átadta.

Úgy látszott, hogy a helyiek és más intézmények, vállalatok segítségével a múzeum a tervnek megfelelően megnyílhat. Ehhez azonban hosszú évekig kellett várni. Egészen 1987. február 27-ig.

A gondolattól a megvalósításig majdcsaknem másfél évtized telt el. Ha ezt tekintetbe vesszük, akkor azt mondhatjuk, hogy a múzeumnak immáron negyedszázados története van.

Itt feltétlenül el kell mondanom azt, hogy nemcsak pusztán egy múzeumot akarunk az ország akkor mintegy 700 múzeuma és kiállítóhelye mellé, hanem mi egy nemzeti szempontból is fontos intézményt terveztünk, amely egy majdcsaknem elfeledett történeti megyére és népére emlékeztet. Az idősebb generáció nagyon jól tudja, hogy Gömör neve Trianon után, különösképpen pedig a második világháború után teljesen kiesett a köztudatból, a közigazgatásban sem volt szerepe. Trianon elválasztotta tőlünk Gömör nagy részét. A 150 magyar faluból mindössze 21 maradt Magyarországon. Ezt a 21 falut Borsod magába olvasztotta. Valójában a gömöriségünk eltűnt, jellegtelenné vált.

De nemcsak ez indított arra, hogy itt a 21 falunak múzeuma legyen, hanem mi az egész gömöri magyarságban gondolkoztunk. Ebben az időben a határainkon kívüli magyarokról az ország szinte teljesen megfeledkezett. Mi a tudományos kutatómunkánkkal

és a múzeummal is fel akartuk hívni a figyelmet arra, hogy azonos a kultúránk és történelmi múltunk a határainkon kívül maradt magyarsággal.

Az egykori Gömör megye az egyik legnagyobb és Petőfi szerint Magyarország legszebb megyéinek egyike volt. Gömör Magyarország kicsinyben – vallották elődeink, s mindazok, akik bejárták a tájait, a Kárpátoknak nyúló hegyeit és a Sajóba futó patakocskák völgyeit.

És ha leérték ide Putnokra, ahol a monda szerint Mátyás király a szőlőhegyen megkapáltatta az urakat, kegyelettel álltak meg a Dienes-völgyből eredő patak partján a történelmi múltat idéző korok, korszakok zivatarának ellenálló, megyehatárt jelző, golyóktól sebzett kőoszlopa mellett. Hetekbe telt, ha egy utazó Gömör nevezetes helyeit, műemlékeit, irodalmi és történelmi nevezetességeit sorra látogatta. A mai turistának, ha nem lépi át a határt, csak egy tenyérnyi Gömör jut, amit egy nap bőséggel bejárhat és a Tompa-háznál megállván, minden bizonnyal *A gólyához* emlékezetes sorai jutnak az eszébe: ... *pusztulunk, veszünk / Mint oldott kéve széthull nemzetünk...*

Irodalmunk, művészeti életünk számos nagy alakja született és élt ezen a tájon. Gömör adta az irodalomnak *Gyöngyösi Istvánt*, *Tompa Mihályt*, *Pákh Albertet*, *Pósa Lajost*, *Tóth Edét*, a művészetnek a szobrász *Ferenczi Istvánt*, *Izsó Miklóst*, *HollóBarnabást*, a festő *Madarász Viktort*, s korának legnépszerűbb színművésznőjét, *Blaha Lujzát*; és a tudománynak az európai hírű nagy tudóst, a magyar Faustot, *Havvani Istvánt*.

De természetesen nemcsak az irodalomban, a művészetben volt jelentős megyéje hazánknak, hanem a történelme is rendkívül fontos országunk múltjában. A hazáját szerető magyar ember nem feledheti őseit, azokat, akik hazát teremtettek nekünk a Kárpát-medencében.

Egy múzeumnak a feladata közé tartozik ezeknek az emlékeknek az ápolása és bemutatása. Éppen ezért előttünk az a cél lebegett, hogy az egész Gömörörről, az odaíti és ideíti magyarságról együtt gondolkozzunk és együtt emlékezzünk. Egy diktatorikusan meghúzott határvonal nem választhat el bennünket. Számunkra az egység rendkívül fontos.

És itt feltétlenül fontos utalnom arra, hogy a régi Gömörben 95 évvel ezelőtt nyitotta meg kapuit a múzeum. Ez a múzeum Rimaszombatban – mint tudjuk – nem szolgálja az odaíti magyarok művelődéstörténetét, hiszen két évvel ezelőtt a magyar származású igazgatóját eltávolították. Így nekünk kell felvállalni az egész gömöri magyarságot.

Itt közvetlenül csak azt jegyzem meg, hogy múzeumunk *gömöri* megnevezéséért rendkívül nagy küzdelmet folytattunk. A rendszerváltás előtti politika nem akarta engedni a Gömör elnevezést, mondván, hogy mit szólnak a szlovákok, hiszen Gömör hozzájuk tartozik. Amikor a múzeum tíz évvel ezelőtt megnyílt, a homlokzatán csak annyi állt: *Múzeum. A gömöri* jelző később került mellé. Hiszen ez volt a legfontosabb, mivel – mint említettem – nem egy sokadik múzeumot akartunk létrehozni az országban, hanem egy elfelejtett megye népének múzeumát. Hála Istennek, ez sikerült és már tíz éve ennek a törekvésnek a szolgálatában áll itt kicsi országunk végvidékén és azt hiszem, hogy a Gömöri Múzeumnak is szerepe volt abban, hogy Putnok megkapta a városi rangot és ezzel együtt visszakapta régi méltóságát is.

Mezőváros volt évszázadokon át. IV. László királyunk 1283. évi adománylevelében már szerepel Putnok, mint az akkori Gömör őrálló települése. 1427-ben állt Putnok vára, amely a legnevesebb és a legerősebb végvárak közé tartozott. Véres harcok színhelye volt Putnok történelmünk viharos évszázadaiban. Megfordultak itt csehek, törö-

kök, labancok és természetesen a hazát védő Hunyadi János, Mátyás király, később Bocskai, Thököly és a nagy fejedelem, II. Rákóczi Ferenc.

Putnok népe sokat szenvedett évszázadok során, de sohasem hagyta el lakhelyét. Sokszor elpusztult a város, megtizedelődött a lakosság, de mindig újjáéledt, mint poraiból a fénixmadár.

Ápolja és őrizze ez a város a gömöri múlt emlékeit! Legyen ez a tenyérnyi táj mementója történelmünknek! Ne feledjük el a múltunkat, őseinket, akik több mint egy évezrede már itt vigyázták a hont és nyugosznak a szülőföldben a határon túl és ideát.

Mindannyiunknak, akik már hosszabb ideje távol élünk, gyakran eszünkbe jut ez a szépséges, hegyekkel-völgyekkel, gazdag termőfölddel áldott táj. Csokonaival valljuk:

Minden föld ugyan hazája

A jó embernek: való!

De mégis szülötte tája

Mindennél elébb való.

Őrizze ez a múzeum múltunk, kultúránk emlékeit a jövőben is, úgy ahogy azt tette az elmúlt 10 évben.

(Elhangzott a Gömöri Múzeum új kiállításának megnyitásán 1997. március 26-án)